

A festi és lelki élet egységéről világos képet ad a könyv, az érzékszervek szerepét és egymással való kapcsolatát célszerű lett volna képekkel is illusztrálni. Az illusztráció különben *a könyv egészének is használt volna*: milyen érdekes lett volna pl. a lelki típusokat a történelem s irodalom ismertebb alakjainak arcképeivel megvilágítani.

A tehetség és képesség vizsgálatáról szóló rész is logikus, itt legfeljebb a *tehetségfejlesztés és környezethatás viszonyát* kellett volna jobban kifejteni. A pályaválasztás nagy fontosságát — jogosan — hangsúlyozzák a szerzők, de nem szabad róla megfeledkezni, hogy a pályaválasztás nemcsak magánügy, hanem a közösség ügye is. Az egyént a saját boldogulásáért érdekli, hogy tehetségét jól kiművelve a neki megfelelő pályára menjen, minden egyén alkalmas pályaválasztása viszont kollektív érdek. Nemcsak az egyének, a közösségnek is kiegyensúlyozottnak kell lennie s a közösség csak akkor juthat megnyugtató helyzetbe, *ha minden ember megtalálja a maga munkáját és minden munka megtalálja a maga emberét*. De ha a szerzők „az egyéni lelki élet” célkitűzéséhez ragaszkodva ném is mentek a kérdés rajzolásába, minden esetre megadták hozzá a keretet, hogy tanár és tanítvány — viribus unitis — ezt a kérdést is megbeszélhessék.

A könyv végén Mácsay Károly rövid vázlatot ad a lélektani kutatás főbb irányairól s a lélektan magyar művelőiről. Ez az útmutatás nagyon helyén való, mert ösztönzést ad az olyan tanulóknak, akik az ismeretek megszerzésén túl, tudományosan is akarnak foglalkozni a lelki élet nagy kérdéseivel.

Kemény Gábor.

A magyar falu településtörténete. Irta *Eperjessy Kálmán*. Budapest, 1940 79 oldal.

A Magyar Szemle Társaság kis könyvtára sorozat 7. köteteként megjelent munka fontos hiányt tölt be tudományos irodalmunkban: módszeresen összefoglalja mindazt, amit a jelenlegi kutatások alapján tudunk kell a magyar falu településtörténetéről. A tudós szerző maga mondja a gazdag irodalmi felsorolás bevezetésében, hogy ennek a tárgykörnek *„nincs megfelelő összefoglalása, sem bibliográfiája”*. Pedig a téma — a mai nemzeti irányú fejlődés tudományos megalapozásához — *valóban időszerű* s ha népünk, tájaink erős egységbe fűzését, multjuk jelenbe s jövőbe való átvezetését, vagy akár csak egyszerűen: közvéleményben való tudatosítását tűzzük ki célul, elengedhetetlen a magyarság zömének lakóhelyét földrajzi tényezők és történelmi rend, okszerűség, kultúra és a nemzeti életben jelentkező érték szempontjából egyaránt beható vizsgálat alá venni. Kétségtelen, hogy a 15—18. század pusztító üressége — sokszor fölpanaszolt hagyományhiányunk és fejlődési folytonosságunk zökkenőinek oka — települési téren is erősen megmutatkozik. Hol van nálunk olyan magyar falutömeg, amely nyugati társaihoz hasonlóan hét-nyolcszáz esztendőn át elpusztítatlanul kerülhetett volna át a jelenbe? Loire-parti falvakra, angol grófsági és német városiasodott községekre gondolva valóban fájdalmas az űr s nehezebb a munka, amely európai és Kárpátok közti életünk jogossá tételéhez arra vállalkozik, hogy földdel egyenlővé tett régi települések, évszázadok óta idegenné lett falvak *ősi magyar voltát* tárja hangulati elemektől mentes bizonyítással a mai hazai közvélemény és a történelmet csak saját előnyére értékelő Európa elé. A munka göröngyösségét s akadályain túl fájdalmasságát e sorok írója is tapasztalta, amikor 15. századbéli dunántúli tájak virágzó településeit vitte térképére s összehasonlítva azt a mai idegen világgal, Atlantiszként látta elsüllyedni a Mátvás-korabeli magyar falvakat.

Eperjessy Kálmán bizonyára alapos meggondolással kezdi művét éppen módszeres fejtegetéssel; útmutatást ad kutatáshoz és értékeléshez egyaránt. Sorra veszi ezután a falu szerepét és sorsát az ország települési történetében; kár, hogy nem tér ki a különböző fontosságra és súlyra, amit a várossal sokszor szembenálló, vagy annak ellensúlyaként szereplő falu a magyarság életében képvisel. Micsoda döntő szerepe van falvainknak nemzeti létünk reformkorszaki kiterjedésében például abban a korszakban, amikor a városokban szinte teljessé lett az idegen világ (18. század) s szintúgy valósággal lehetetlen kitérni az értékelés alól, ha a városok és falvak igen különböző mértékű magyarságba-gyökerezettségét pillantjuk meg a közelmult (1918–19) történetében, az idegen uralom alatti évtizedekben s legfőként a népesedési alapfeltétel szempontjából vizsgált valószínű jövőben. Olyan gondolatok ezek, amik természetesen nem tartoznak egy szorosán vett településtörténeti fejtegetéshez, de okvetlenül fölvetődnek az olvasó előtt, aki bármely magyar részletkérdést az *egészbe* állítva szemlél. Bö anyagot lelünk a hatalmas helynévanyagban s tanítást is arra, hogy micsoda érték rejtezik a napjainkban olyan könnyelműen változtatott községi, utcai, stb. nomenklaturában. Ugyancsak a helynévanyag figyelmeztet arra is, hogy a mult el nem hanyagolható oktatást ad a jelenre; gazdasági tervek-nél, új települések életrehozásánál meg kell hallgatnunk azt a tanítást, ami régi utca-, dűlő- és tájnevekben szól hozzánk. Végül itt kell bizonyítási anyagot keresnünk — s ebből úgy látszik, sosem elég — arra a tényre is, hogy bármely *nemzeti-ségi* tájat vizsgáljunk, az államalkotó magyarság nevelő, településformákat adó, reális és ehhez az országhoz idomító hatásával találkozunk. A magyar falvak társadalmi típusainak tanulmányozásánál magyarázatot találunk jelenkori helyzetük megértéséhez s általában az országépítő munkának a történelmi folyamatba beilleszkedő és így zökkenőmentessé, természetessé tett menetéhez. Faluvizsgáló, közigazgató, pedagógus és szociográfus csakis ezen az úton elindulva érhet el eredményeket.

Amidőn az egész könyvről, célkitűzéséről, felépítéséről és világos gondolatmenetről dicsérettel nyilatkozunk, külön is el kell ismernünk az irodalmi felsorolás teljességére törekvését s azt a nemes igyekezetet, hogy újabb kutatásokra ösztönözzön.

Dr. Aldobolyi Nagy Miklós.

Wagner Ferenc: A szlovák nacionalizmus első korszaka. (A m. kir. Ferenc József tudományegyetem, magyar történelmi intézetének dolgozatai. 1. szám.) Budapest, 1940. 59. oldal.

Szerző, aki évek óta munkatársa a Nevelésügyi Szemlének és e folyóirat hasábjain is több szlovák vonatkozású tanulmánya jelent meg, ebben a munkájában történéshez illő tárgyilagos, oknyomozó világossággal jeleníti meg előttünk a szlovák gondolat fejlődését a ködbevesző multtól kezdve egészen a 19. század közepéig. Művének, ennek a rendkívül értékes és napjainkban különleges fontosságú dokumentumnak részletes taglalása nem lehet feladatunk; ezt bizonyára elvégzik a szakfolyóiratok, Annál inkább kötelességünknek érezzük e munka ismertetésével kapcsolatban néhány olyan mozzanatra felhívni a magyar nevelői rend figyelmét, amelyekre a bizonyítékot éppen Wagner Ferenc szolgáltatja bőséges történeti forrásutalásokkal. Ezek közül ez első és legjellegzetesebb, hogy — minden ellenkező híreszteléssel szemben — a magyarság és tótság *együttesen* végezte a nagy kultúr munkát a Felvidék erdőrengetegekben; *együtt*, s egyikük sem önállóan, tehát vérbeli és verejtékbeli alapja van e táj két népe egymásra utaltságának. Fontos tanulság számunkra, hogy a kezdeti szlovák nacionalizmus apostolai (Bernolák, stb.) együtt kívánták a